

METODICKÝ LIST

ZAHRADA V LÉTĚ

POZNÁVÁNÍ PŘÍRODY VŠEMI SMYSLY NEJEN PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY

ÚVOD

Už od prvního okamžiku se se světem seznamujeme pomocí svých smyslů. Čím je vjem pestřejší, tím je snazší ho přijmout, zapamatovat si ho a dále ho obohacovat novými poznatky. V raném dětství (od narození po předškolní věk) toto tvrzení platí o to víc. Děti reagují na smyslové podněty mnohem citlivěji než dospělí. Procesy spojené se smyslovým vnímáním jsou nejen základem učení, ale i získávání dovedností, názorů na určitá témata a jejich postojů k nim. Spolek Ametyst se snaží dětem zprostředkovávat příjemné zážitky v přírodě a poskytovat jim možnosti k jejímu zkoumání vlastními smysly. Věříme, že k příjemnému a zajímavému se budou rádi vracet.

„Zážitek, který je citově zabarvený, se vrývá hluboko do paměti a umožňuje vybavovat si další s ním spojené souvislosti. Tím vytváří nejen podmínky pro zapamatování a transfer naučeného, ale i prostor pro tvořivé myšlení. Také vlastní proces učení se stává žádoucí a přitažlivý, je-li kladně emočně podbarven.“
(Marie Kováčová, 2006).

ZVUKOVÉ PEXESO

Nechte děti prohledat zahradu a přinést různé druhy přírodnin. Použít můžete pecky, klacíky, šupiny šišek, písek, štěrky, hlínu apod. Přírodniny nechte vyschnout a rozdělte je na dvě stejné části tak, aby se vešly do připravených krabiček (od kinder vajíček, sirek, mastiček z lékárny...). Naplňte vždy dvě krabičky stejnou přírodninou. Náplň by měla tvořit asi polovinu obsahu. Zesponu můžete páry označit barevnými puntíky pro kontrolu správnosti. Každé dítě si může například vylosovat jednu krabičku a pomocí sluchu hledat druhou, která k ní patří, může odhadovat, co se uvnitř skrývá, nebo hromádku více krabiček rozdělit pomocí sluchu do dvojic.

Tip: Vytvořte si s dětmi i čichové a hmatové pexeso.

KONCERT V PŘÍRODĚ

Každý najde dvě přírodniny, se kterými může vytvořit nějaký zvuk. Kamarád má zavřené oči a hádá podle zvuku, které přírodniny to jsou. Přírodninami nemusíme jen ťukat o sebe, ale i šustit, trhat, lámat apod. Poté všichni dohromady mohou zazpívat písničku a přírodniny použít jako hudební doprovod.

Tip: Vyzkoušejte různé rytmy, které děti musí opakovat; zkuste různou intenzitou hry na nástroje napodobit šum moře nebo letní bouřku.

BAREVNÁ PALETA

Zahrada je plná barev, ale ne všechny rostliny barví tak, jak vypadají. Necháme děti proběhnout se po zahradě a na čtvrtku A5 (vhodné je mít podložku) rozetřít různé přírodniny. Přírodniny můžeme sbírat i na procházce a ve školce s nimi pak malovat. Lze použít květy, stonky, listy, hlínu, mech, kameny a další.

Tip: Zpestřete dětem tvoření úkolem – namaluj duhu; rozetři barvy od nejsvětější po nejtmaší; najdi od každé barvy dva odstíny.

TVARÝ V PŘÍRODĚ

Nakreslíme si na čtvrtky zvlášť obdélník, kruh a trojúhelník. V zahradě je umístíme na zem kousek od sebe a k nim nasbíráme v přírodě několik věcí podobného tvaru (kus dřeva, jablko, špičatý kamínek...). Nejprve si s dětmi povídáme o tvarech v přírodě. Jsou různé a je jich mnoho, mohou nám svým vzhledem připomínat tři geometrické tvary: obdélník, kruh a trojúhelník. Společně si je ukážeme na obrázcích a pojmenujeme je. Děti seznámíme s příklady přírodnin odpovídajících jednotlivým tvarům. Rozdělíme děti do tří skupin (každá hledá jeden tvar) a vybídneme je, aby prozkoumaly zahradu a přinesly to, co jim daný tvar bude připomínat. Společně si pak nalezené věci prohlédneme a zkontrolujeme, zda nám připomínají tvar, u kterého leží.

Tip: Dalším úkolem může být seřadit věci podle velikosti, spočítat je, nebo věci rozházet (tornádo v zahradě) a znova srovnat k sobě podle tvaru.

VONNÝ SÁČEK

Voňavky a parfémy se dělají z výluhů rostlin, aby převzaly jejich vůni. Pošlete děti vyrobit si vlastní vonnou směs z přírodnin. Děti se projdou po zahradě a do látkového sáčku nasbírají přírodniny, ze kterých by měl být jejich parfém (to, co jim voní). Ostatní pak podle čichu mohou hádat, co v parfému je.

Tip: Děti mohou svou vůni pojmenovat.

ČICHOVÝ SEMAFOR

Na papíry si připravte jednoduché semaforey a rozdejte je dětem. Řekněte si, které barvy má semafor a jak následují po sobě. Cílem našeho semaforu bude zjistit, zda vnímáme vůně všichni stejně. Nechte děti prohledat zahradu a najít něco, co jim voní (položí na zelené kolečko), něco, co jim nevoní ani nepáchne (položí na oranžové kolečko) a něco, co jim páchne (položí na červené kolečko). Potom si prohlédneme všechny čichové semaforey společně a porovnáme je. Liší se? A proč?

Tip: Nechte děti, aby si na začátku semaforey samy vybarvily.

ZAHRADNÍ SVAČINKA

Zapojte děti do přípravy svačiny, uvidíte, jak jim bude chutnat. Připravte si chleba, měkký tvaroh, smetanu, omyté nůžky, misky, lžíce a mazací nože do skupiny. Projděte s dětmi zahradu. Najdete-li vhodné planě rostoucí rostliny (žabinec ptačinec, bršlice, brutnák, řebříček, violka apod.), pojmenujte si je a natrhejte. Pak si je děti omyjí a nastříhají do misky, kam přidají měkký tvaroh se zakysanou smetanou. Po zamíchání mažou na připravené pečivo. Mohou si jej ozdobit květy brutnáku či violky.

Tip: Jedlé rostliny a jejich použití naleznete zde:

> <https://docplayer.cz/1597880-Jedle-rostliny-podrobny-prehled.html>

> https://theses.cz/id/o2uz7m/Diplomova_prace_Pavla_Dudkova_2012.pdf

JEDLÉ OBRÁZKY

Připravte si tácky a nakrájené kousky ovoce, zeleniny (nejlépe ze školní zahrady). Zjistěte, které tři jedlé rostliny planě rostou ve vaší zahradě a vyrobte velké karty s jejich obrázkem. Nejprve si s dětmi o rostlinách povídejte, ukažte jim obrázky a společně je pojmenujte. Potom nechte děti, aby rostliny v zahradě našly, utrhly a přinesly. Společně zkontrolujte, zda našly ty správné. Rozdejte dětem tácky a nakrájené ovoce a zeleninu. Jejich úkolem bude vytvořit na tácek obrázek z dostupných jedlých materiálů, výsledkem bude svačina z jedlých obrázků. Až budou děti s úkolem hotové, můžete si jednotlivé obrázky společně prohlédnout a hádat, co představují. Jaká rostlina dětem chutnala nejvíce?

Tip: Dále můžete rozbrat, jakou měly rostliny chuť a zda dětem něco připomínala.

HMAT A HMAT

Připravte si různé přírodní materiály na zem tak, aby se po nich dalo chodit. Do pytlíků vložte po jednom od každého materiálu (stejně jako leží na zemi). Bosé děti provedte postupně touto hmatovou stezkou. Dítě se snaží rozpoznat materiál, na kterém právě stojí. Zároveň jej nechte sáhnout do připravených pytlíčků. Úkolem dítěte je vybrat pytlíček se stejným materiálem, jako je ten, na kterém právě stojí.

Tip: Intenzivnějšího zážitku lze dosáhnout při zakrytí očí; pocitový chodníček lze projít i po čtyřech.

MOKRO VS. SUCHO / CHLAD VS. TEPLA

Vyzkoušejte si s dětmi poznávání přírody kolem sebe jinak než zrakem. I hmatem můžeme poznávat vlastnosti přírody. Děti rozdělíme do skupin. Každá skupina bude mít jinou barvu vlaječek (pentlička na špičce) a jiný úkol – jinou vlastnost k hledání. Hledáme v zahradě mokrá, suchá, studená a teplá místa. Taková místa děti označí vlaječkou. Posléze se všemi obejdeme vlaječky, místo ohmatáme a povídáme si o tom, proč je takové.

Tip: Hledejte s dětmi další hmatově zajímavá místa a ptejte se, proč jsou pro ně zajímavá a jak by je popsaly. Zaměřte se na rozšíření slovní zásoby k popisu vlastností věcí (například hladký, hrubý, hranatý, oblý, drsný).

Tento metodický list vznikl jako inspirativní materiál pro pedagogy mateřských škol v projektu „Zahrada v létě“, který finančně podpořil Fond životního prostředí města Plzně. Projekt je postaven na prožitkovém učení se zaměřením na naše smysly a vznikl jako pokračování dlouhodobé snahy Spolku Ametyst o podporu a motivaci dětí i pedagogů k pobytu ve školní zahradě.

Pravidelně vytváříme různé výukové materiály (nejen pro pedagogy), které naleznete zdarma ke stažení na našich stránkách: <http://www.ametyst21.cz/ev/ke-stazeni/>.

POUŽITÉ ZDROJE:

KOVÁČOVÁ, Marie. Učíme se vnímat všemi smysly. Metodický portál RVP.CZ [online]. 19. 06. 2006 [cit. 2021-8-23]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/P/509/UCIME-SE-VNIMAT-VSEMI-SMYSLY.html/>

TENTO METODICKÝ LIST BYL VYDÁN DÍKY PROJEKTU „ZAHRADA V LÉTĚ“, KTERÝ FINANČNĚ PODPOŘILO STATUTÁRNÍ MĚSTO PLZEŇ.

TEXT: JANA BAREŠOVÁ, LENKA PRUNEROVÁ

WWW.AMETYST21.CZ